

Kad se netko kani školovati, ne uvlači se u pustinju, već se koristi gotovom stečevinom raznih fakulteta, tehnikom, filozofijom, umjetnošću, itd. Počne ondje gdje su drugi umnici završili. Kad bismo mimoišli škole pa se sami htjeli školovati, potrošili bismo cijeli život u traženjima, pronašli bismo jedva abecedu, i pojeli bismo lupinu ne dotakavši se ustima jestive sjemenke. Zašto se onda i u religijskim pitanjima ljudi ne koriste trezorom religije, koja se kroz vjekove okitila bogatim dokumentima znanstvenika? Prolazimo uz milijune koji vjeruju, koje je i nauka proglasila velikima, a griskamo lupinu puštajući njima sav sok sjemenke. Oni vjeruju i istresaju kroz cjeđilo suze svijeta, skidaju crninu s orijentacije izgubljenih, jer su se poslužili gotovinom i glavnicom Crkve Isusove. Vjerovati znači krenuti putem male tratinčice na livadi: koristiti zemlju i njezine sokove, a nicati, rasti i procvasti pod Božjim suncem.

Georges Hourdin u knjizi »Camus le juste« piše: »Poginuo je u automobilskoj nesreći sa 47 godina života. Smrskao se o neko stablo. Smrt je brutalno zatvorila njegova usta koja smo svi mi mnogo slušali.«

Vjerojatno ni mostićak do neba nije vidio, jer ga je prerana smrt spriječila. Ali je on ipak tražio Boga, iako ga kroz suze otaca, majki, vojnika, djece nije mogao naslutiti. Oči su mu bile suviše osumagljene i vlažne od »plača«, da bi mogao jasno ugledati Boga koji mu je dolazio u susret. Gledao je kroz stakla što ih je obilila zablacena kiša.

Nama, koji vjerujemo Bogu i njegovoj oporuci u Evanđelju, lakše je pogledati u nadsvijet, jer nam Božja obećanja suše suze na očima, pa jasnije vidimo put pred sobom. I čini nam se da bismo se mogli od radosti raspleskati rukama što nas je zagrlila Isusova Crkva. Radi toga živimo od velikih projekata, koji nam jamče kontinuitet života i nakon umiranja.

Camusu je bila potrebna samo jedna misao, jedna Foscolova misao: »Svaka suza objavljuje smrtnicima jednu istinu!«

ZLATAN PLENKOVIĆ, O. P.

DA LI JE JOŠ AKTUALNA KNJIZICA »NASLJEDUJ KRISTA«?

Stoljećima su djela sv. Ivana Zlatoustoga, sv. Augustina, sv. Bonaventure, sv. Ivana od Križa, sv. Terezije Velike i dr. bila smatrana najljepšim spomenicima kršćanske duhovnosti, kojima su se hranili i na njima duhovno izgrađivali najelitniji duhovi među svećenicima i laicima. Izgleda da ta djela danas počinju gubiti na cijeni kod nekih katoličkih krugova. Zašto? Jer, navodno, ništa ne mogu reći modernom čovjeku o današnjim aktualnim pitanjima, kao što su ekumenizam, važnost laika u crkvenom životu, liturgija kao izvor duhovnosti itd. Stoga neki pisci i duhovni vođe, pa i poglavari zavoda nastoje svim silama da ih istrgnu iz ruku svojih penitenata i izbace iz sjemeništa i samostana kao nesuvremena i nekorisna. Kod takva stanja stvari ne moramo se čuditi, ako reviji »L'Ami du clergé« (od 10. III 1966) jedan njezin čitalac podastire činjenicu: »Poglavarica jedne ženske zajednice upravela mi je pitanje: 'Da li biste mi mogli naznačiti djelo, koje bi zamijenilo »Nasljeduj

Krista«? Naše sestre više ne žele »Nasljeduj Krista«. Smatraju ga zastarjelim i neprikladnim za naše doba'.¹

Da li su zaista ta klasična djela izgubila na svojoj vrijednosti, tako da bismo ih morali baciti, ili ona mogu — uza sve svoje nedostatke, koje sa sobom nosi sve što je ljudsko — i danas biti, u mnogočemu, duhovnim savjetnicima i vodičima? Ovdje ćemo to pitanje raspraviti imajući u vidu samo »Nasljeduj Krista«, u kojem je ionako, na kratak i sažet način, izražena kršćanska klasična duhovnost. Drugim riječima pita se: Da li je još aktualna knjižica »Nasljeduj Krista«?

Na to su pitanje pozitivno odgovorile dvije uvažene revije, francuska »L'Ami du clergé« i američka »Review for Religious«. Francuska revija odgovara kratko i ne osvrće se na eventualne nedostatke »Nasljeduj Krista«, dok američka odgovara na dugo i široko, vodeći računa također o njegovim defektima. Na postavljeno pitanje odgovaramo argumentima tih revija, a samo ćemo nešto, na koncu, *ex proprio* nadodati.

I. »L'AMI DU CLERGÉ« O »NASLJEDUJ KRISTA«

Pisac franc. revije dokazuje aktualnost »Nasljeduj Krista« izjavama P. Rousseleta i G. Marseta i primjerima sv. Terezije od Malog Isusa i pape Ivana XXIII, dakle dokazuje *ex auctoritate*.

»Ni srednji vijek ni ikoje drugo razdoblje«, pisao je prerano umrli isusovac P. Rousselet, »nisu stvorili djelo humanije i slobodnije od osobina vijeka u kojem je nastalo... (Pisac se znao) uzdignuti do klasičizma superiornijeg velikim djelima, koja došuju čovjeka u svim njegovim univerzalnim i trajnim crtama. Nemir stvorenog duha, stalna potreba nježnosti, tvrdoglavi povraci samoljublja ovdje su naslikani savršenom jednostavnošću i tačnošću.« Ako pak želimo primjera, imamo ih u sv. Maloj Tereziji i Ivanu XXIII. Sv. Terezija po riječima sv. Pija X »jedna je od najvećih svetica modernog vremena« i »čudo kreposti« po riječima Pija XI, a znala je napamet »Nasljeduj Krista« i on joj je bio jedan od izvora duhovnog života. Ivan XXIII gajio je pravu familijarnost s »Nasljeduj Krista«. To pokazuju njegovi nagovori. Osim toga, sam je priznavao, da je proživljavao nauku III knjige, pogl. XXIII »(De quatuor magnam importantibus pacem«). »Ponovno pogledajte«, opominje pisac franc. revije, »glasovito V poglavlje III knjige« (»De mirabili effectu divini amoris«). »Tko ne bi bio kadar uživati slatkoću tih stranica! Ja ne poznajem knjige, koja bi ga mogla zamijeniti.«

II. »REVIEW FOR RELIGIOUS« O »NASLJEDUJ KRISTA«²

Braneci aktualnost »Nasljeduj Krista«, pisac američke revije najprije iznosi primjedbe, koje se mogu iznijeti protiv problema suvremenosti »Na-

¹ Ovu vijest, kao i sve ostale izvode iz »L'Ami du clergé«, navodim prema »Nouvelles de Chrétienté« od 21. IV 1966. br. 508. str. 26-27.

² Review for Religious od 4. VII 1964. str. 445—466.

sljeduju Krista«; zatim dokazuje, da one nemaju pravog temelja; na koncu priznaje opravdanost nekih prigovora, ali zaključuje, da je »N. K.« još i danas aktualno duhovno djelo.

a) Prigovori »Nasljeduju Krista«

Po piščevu mišljenju danas bi se mogli iznijeti protiv »N. K.« slijedeći prigovori.

1. *Izgleda da je »N. K.« antiintelektualistički nastrojen.* Prva tri poglavlja prve knjige imaju isključivu svrhu da pokažu ispraznost ljudskog znanja i da je ono velika zapreka za puninu i savršenstvo ljubavi. Poglavlje 43. treće knjige nosi naslov »Contra vanam et saeculare scientiam«; njim se još više naglašava ispraznost ljudskog znanja, koje se postizava preko knjiga ili slušanjem glasovitih učitelja. Taj antiintelektualizam dolazi do izražaja i u četvrtoj knjizi. Ukratko, nije moguće čitati ta poglavlja, a da se u čitaocu ne umanjí ljubav prema znanosti i da je ne počne gledati kao štetnu i opasnu za duhovni život. Razumije se, da se to stanovište ne može odobriti, jer je protivno i samom naučavanju Sv. Stolice, osobito nauci Lava XIII o važnosti teološke znanosti.

2. *»N. K.« ima samo negativno stanovište prema životnim vrednotama:* previše naglašava važnost mrtvljenja i potrebu trpljenja u životu. Takvo pak stanovište veoma je daleko od čovjeka današnjice.

3. *U »N. K.« dolazi do izražaja individualistička i sasvim neliturgijska duhovnost.* Danas se pak gleda u liturgiji izvor duhovnog života i želi se, da se Bog slavi na komunitaran način.

4. *»N. K.« je antisocijalan, jer želi čovjeka odvojiti od svijeta, od društva.* »N. K.«, kao i ostali tradicionalni spisi, ne uvida, da postoje milijuni i milijuni ljudi, koji ne vjeruju u Krista, a koje bi trebalo njemu privesti. Te knjige preporučuju potpun mehaj prema tim ljudima. Jasno je, da se to stanovište u današnje vrijeme ne može odobriti, ni dozvoliti da se ono i dalje širi među vjernicima.

5. *»N. K.« previše traži od slabih vjernika i početnika u duhovnom životu.* Takav pak zahtjev djeluje, da slabici i početnici duhovno klonu i da se prestanu opirati strastima i raditi na osobnom usavršavanju.

6. *Na koncu, duhovnost je »N. K.« bez duhovne radosti.* Međutim, mi znamo, da je glavna oznaka psalama i Kristova naučavanja radost duše. Iz Evandjelja se jasno razabire, da je bila jedna od najvećih briga Spasiteljevih da sačuva radost i veselje u dušama učenika. I moderna duhovnost naročito naglašava duhovnu, nutarnju radost.

b) Odgovori na prigovore

Na iznesene prigovore pisac američke revije odgovara:

1. Iako se na prvi mah može dobiti dojam, da je »N. K.« antiintelektualistički nastrojen, ipak, ako želimo biti prema njemu pravedni, treba da one antiintelektualističke izražaje promotrimo i ocijenimo u sredini, u kojoj je on nastao. Ako se pak to učini, ta optužba iščezava. Sredina

(u širem i najširem smislu) »N. Krista« bila je cjepidlačarska i dekadentna, pa nije čudno, što je auktor »N. K.« ustao nešto žešće protiv »uzaludnog« gubljenja vremena i što je naglasio, da studij bez ljubavi prema Bogu ništa ne znači za vječnost. Drugim riječima, *antiintelektualizam* »N. K.« *uperen je protiv teologa, koji mnogo misle, a malo ljube*. Osim toga, oni jači izrazi, ističe američka revija, imaju svrhu, da dozovu u pamet opasnost, koja može doći od života isključivo posvećena studiju i propovijedanju. S druge strane, u »N. K.« mogu se naći riječi, koje su obrana ispravno shvaćene kulture i znanosti.

2. *Preveliko* isticanje mrtvljenja i potrebe trpljenja u životu? Ali se treba sjetiti, da je to stanovište Evandjelja i da je u tome Evandjelje mnogo strože od »N. K.« Može se reći, dakle, da »N. K.« i crkveni oci u toj tački kršćanske ascetike ponavljaju, dapače koji put svojom egzgezom i ublažuju riječi samog Spasitelja. Uostalom, pravi razlog odricanja i trpljenja nema samo negativan (u smislu otcjepljenja od nečega), nego i pozitivan smisao, jer omogućuje i učvršćuje svetost i duhovnu radost. Preko odricanja i mrtvljenja dolazi se do duhovne savršenosti i duhovne radosti.

3. Na primjedbu, da je duhovnost »N. K.« individualistička i da nije liturgijska, američka revija ima odgovor, da »N. K.« nije liturgijski traktat ni liturgijski priručnik. Njegova je svrha: dovesti čitaoca do sjedinjenja s Kristom, posebno s euharistijskim Kristom; pokazati mu, koje su zapreke tome sjedinjenju, učiniti, da se svega odriče što nije Bog; uvjeriti ga, da sve promatra sa stanovišta vječnosti i da radosno prigrli, poput Krista, svoj životni križ. »N. K.« ne govori, istina, o liturgijskom pokretu u današnjem smislu riječi, ali je njegova četvrta knjiga puna euharistijske pobožnosti.

4. I inkriminirana »antisocijalnost« »N. K.« element je Sv. pisma (St. i N. zavjeta) i crkvene Tradicije. Kada Sv. pismo i crkvena Tradicija govore o bijegu iz svijeta i potrebi preziranja svijeta, oni govore o *nekorisnim* dodirima i razgovorima, koji su uvijek štetni za duhovni život, pa bili u sebi i veoma lake stvari. To stanovište zastupa i »N. K.«

5. Istina, »N. K.« traži previše od početnika u duhovnom životu i od slabih kršćana, ali to isto čine i Sv. pismo i liturgija: obraćaju se na isti način svima bez razlike. Ipak to ne znači, da ne treba te ljude postepeno voditi k Bogu i potpunom obraćenju; dapače, sam »N. K.« na to upućuje, dok na raznim mjestima ne traži od početnika da bude savršen, nego ga potiče da bude odlučan u nakani, velikodušan prema Bogu, pun oduševljenja i da nikada ne smalakše na putu osobnog usavršavanja.

6. Na prigovor, da »N. K.« sadrži duhovnost bez radosti i veselja, pisac američke revije odgovara, da on neprestano obećava radost i veselje, ali radost i veselje, koji dolaze od Boga i u njemu se nalaze, kako to tvrdi Sv. pismo, osobito sv. Pavao.

c) Valjani prigovori

Iako se ne može iznijeti protiv »N. K.« većih, temeljitijih prigovora, ipak »N. K.« nije sasvim bez njih. Izgleda, npr., da njegov auktor nije dovoljno uvažio potrebu i važnost ljudskog *čuvstva*, koje nalazimo tako lijepo izraženo kod sv. Petra, sv. Pavla i sv. Ivana. »N. K.« *nigdje nije istakao ljepotu tople ljudske ljubavi*, kako to čine apostolske poslanice. Zaista, odlični su savjeti, koje on daje o životu, ništavnosti i prolaznosti ljudskoj, ali se čini, da to *previše naglašava i na veoma opor način*. Stvarno, pisac »zlatne knjižice« svoju bi knjižicu bio napravio još zlatnijom, da je više istakao dobrotu i veličinu naravi uzdignute na nadnaravni red, kako to čini Sv. pismo, osobito sv. Ivan, sv. Petar i sv. Pavao.

d) Aktualnost »Nasljednj Krista«

I pored svojih nedostataka »N. K.« nije prestao biti još i danas suvremenim duhovnim djelom. Duhovna literatura (i dogmatika i moral) podvrgnuta je razvoju. Klasični pisci nisu rekli sve, nisu pisali o svemu, nisu mogli predvidjeti svih zahtjeva svih vremena, pa ni našeg vremena. Ali, klasični pisci ostaju i danas, u potpunom smislu, suvremeni i korisni. I danas mnogi od njih izdižu se poput gorostasa, pa pred njima i najbolji moderni pisci, kad pišu o problemima, o kojima su oni pisali, izgledaju mali, sićušni, efemerni. I danas, npr., nijedno moderno djelo ne možemo staviti uz bok djela sv. Ivana od Križa, kad treba opisati mističnu ljubav prema Bogu i odrediti pravu upotrebu stvorenoga. Nijedno moderno djelo ne može se usporediti s »Ispovijestima« sv. Augustina u crtanju prijelaza duše iz stanja grijeha u stanje ljubavi prema Bogu. Još i danas nemamo nijednog modernog djela, koje bi na onako jednostavan i, u isto vrijeme, znalački način prikazalo razvoj mislene molitve kao što je to prikazala sv. Terezija Velika. Klasičnim djelima, zaključuje američka revija, možemo nešto nadodati, ali ne možemo bez njih.

III. JOŠ NEŠTO

Izvodi spomenutih revija mogu se uglavnom prihvatiti. Kažem »uglavnom«, jer se svaka njihova riječ, osobito američke revije, možda neće moći potpisati. Npr. kad brani »N. K.« od prigovora, da nije prožet liturgijskim duhom, ne brani ga dobro odgovorom, da »N. K.« nije liturgijski priručnik. Mi znamo, da se liturgijski duh može širiti na razne načine, i bez liturgijskih priručnika. »Review for Religious« uspješnije brani »N. K.« (i druge klasične spise), kad ističe, da oni nisu *sve* rekli niti mogli *sve* reći, i da ih mi i danas trebamo radi onoga, što su rekli, a što nisu uspjeli reći ni najbolji moderni pisci.

Zatim, ako bismo htjeli tražiti i na stranicama Sv. pisma ono, što neki moderni pisci i čitaoci traže od klasičnih djela, morali bismo i Sv. pismo, bar djelomično, otkloniti, baciti u repotarnicu. Npr. neka mjesta Sv. pisma, osobito Starog zavjeta, protive se izrazitije i više nego »N. K.« nekim idejama modernog kršćanstva, pa ipak neće se Sv. pismo odbaciti

i proglasiti neprikladnim, zastarjelim za naše doba. Konkretno, danas se mnogo govori o ekumenizmu i o dijalogu s drugim vjeroispovijestima; međutim znamo, da je Sv. pismo Starog zavjeta malo sklono ekumenskom duhu, osobito razgovoru s drugim vjerama. Dapače, i u Sv. pismu Novog zavjeta ima tekstova (sv. Ivana i sv. Pavla), koji zahtijevaju ne baš jednostavnu egzegezu, da bi se oni doveli u sklad s idejom dijaloga modernog kršćanstva.

Ne može se nazvati do kraja stvarnim ni prigovor, da je »N. K.« »opsjednut od straha pred zloglukom znanosti«, da je prožet nepovjerenjem prema znanosti, da »na svakom koraku« podsjeća, da je bolja dobra savjest i krepostan život nego znanost. Toliki opseg tih tvrdnja, kako ih je formulirao o. Colosio,³ ne može se naći na stranicama »N. K.« Sva »zlatna knjižica« ne raspravlja o odnosu znanosti i pobožnosti, nego samo neka njezina poglavlja, pa ona ne podsjeća »na svakom koraku«, da je uvijek bolja dobra savjest i krepostan život nego znanost itd. Uostalom, zar se ne može nikako naći poticaj za studij teološke znanosti u riječima »N. K.«: *Summum igitur studium nostrum sit in vita Christi meditari*⁴... *Utinam vita eorum scientiae ipsorum concordassent! Tunc bene studuissent et legissent?*⁵

*

Sluga Božji i poznat filolog Cesare Guasti stavio je svome talijanskom prijevodu »N. K.« posvetu: »Perchè tu impari ad amare e soffrire cristianamente, ti raccomando questo libro, o mia Angiolina. Tu, leggendo e meditando, ripensa a tuo padre. Firenze, 1866« (Da naučiš, moja Anđelko, kršćanski ljubiti i trpjeti, preporučujem ti ovu knjigu. Dok je budeš čitala i razmišljala, misli na svog oca). »Posveta, koja ima 100 godina«, piše G. Maggi prigodom stogodišnjice Guastijeva prijevoda »N. K.«, »i koja sadrži svu ljupkost, čar, svježinu netom ubrana cvijeta; riječi od stotinu godina, jednostavne i čuvstvene, srdačne i odgovorne, valjane i jučer i danas; izrazi, koji ne poznaju zapada, jer su odjek evanđeoske živosti, koja, otkrivajući neizmjerne obzorje neba i vječnosti, označuje zlatni put, to jest kršćanski ljubiti i trpjeti.«⁶

Ako nas pak »N. K.« do toga dovodi, da bismo mogli uistinu *kršćanski ljubiti i trpjeti*, zar nas, na taj način, najviše ne približava Kristu i, dosljedno, omogućuje, da bismo bili suvremeni ljudi u pravom smislu riječi?

Dr VLADIMIR MERČEP

³ I. Colosio, *Studio e Vita Interiore*, Libreria Editrice Fiorentina, 1960.

⁴ De Imitatione Christi, ed. 8. Ratisbone 1957. knj. I, gl. I, str. 2.

⁵ Nav. dj. knj. I, gl. III, str. 8.

⁶ Maggi, *Cesare Guasti e L'Imitazione de Cristo*, Osservatore Romano od 15. VI 1966. br. 136. str. 6.